

Adatlap témahirdetési javaslatához a Csonka Pál Doktori Iskola Tanácsa részére

Témavezető neve: Dr. Benkő Melinda
e-mail címe: benko@urb.bme.hu

Téma címe: Fenntarthatóság és városforma

A **téma** rövid leírása:

A „Fenntarthatóság és városforma” címmel javasolt doktori kutatás két kiemelkedően fontos kérdéskör összefüggéseinek feltárására törekszik. A városmorfológia a 60-as évektől kezdve az építészettudomány, ezen belül a tervezésemélet, míg a fenntarthatóság - az 1990-es évek végétől már városi léptékben is - számos egyéb tudományterületnek is kiemelt kutatási témája. Városépítésként, a gazdasági, társadalmi, környezeti és műszaki (energetikai, közlekedési, stb.) megközelítések ismerete mellett, a meglévő városformák fenntarthatósági potenciáljainak összehasonlító értékelése adhat újszerű, a településfejlesztés és -tervezés folyamataiban alkalmazható eredményeket.

Az urbanisztikai szakirodalom az elmúlt években egyre többet foglalkozik a tömb és település léptékű fenntarthatóság mérésével, indikátorrendszer kidolgozásával. A városforma ezek számos elemével összefügg: laksűrűség, demográfiai változások, vitalitás, a fogyasztás ökológiai lábnyoma, közösségi közlekedés, települési infrastruktúra hálózat, zöldfelületi rendszer, zajterhelés, porterhelés, hősziget, üvegház-hatású gáz kibocsátás, megújuló energiák használata, stb. A kutatás a nemzetközi szakirodalomra támaszkodva budapesti mintaterületeket vizsgál, elsősorban a városmorfológia módszereit használva vizualizálja és értékeli a várost, és annak lehetséges megújulási, fejlődési irányait.

A javasolt kutatási téma aktualitása révén a hazai és nemzetközi kutatási, oktatási és tervezési közeg szerves része. Egyrészt a témavezető egyéni (kortárs európai városépítészet – Glocal city, városbiztonság és városforma - Bolyai kutatás, lakótelep rehabilitáció - UrbAct), illetve az Urbanisztika Tanszék közös (Budapest 2050 – Tamop, egyéb tanszéki TDK és doktori témák) kutatásaihoz, és az Európa 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés stratégiához, valamint az ehhez kapcsolódó pályázati lehetőségekhez illeszkedik. Másrészt a kutatás eredményei a meglévő (városépítészet, település-kutatás, településtervezés) és jövőbeli (jelenleg MAB akkreditálás alatt van a témavezető által kidolgozott Jövőtudatos településfejlesztés multidiszciplináris műszaki mesterszak) oktatási és tervezési tevékenységben használhatók.

A **téma** meghatározó irodalma:

- Mostafavi, M. & Doherty, G. (Eds.): *Ecological Urbanism* Harvard University Graduate School of Design & Lars Müller Publishers, Zürich, 2013.
- Schenk, L.: *Designing Cities*, Birkhauser, Basel 2013.
- Vigano, P.: *Les territoires de l'urbanisme*, Métispresses, Geneve, 2012.
- Salat, S. – Labbé, F. – Nowcki, C.: *Cities and Forms: On sustainable urbanism*, Hermann, Paris, 2011
- Wheeler, S. & Beatley, T.(Eds.): *The Sustainable Urban Development Reader* Routledge, London 2009.
- Benko, M. – Fonyodi, M.: *Glocal city – kortárs európai városépítészet*, Terc Kiadó, Budapest 2009.
- Lerner, J.: *Acupuncture urbaine*, l'Harmattan, Paris 2007.
- Busquets, J. and Correa, F.: *Cities X lines*, Harvard University, Nicolodi Editore, Cambridge 2006.
- Jabareen, Y. R.: *Sustainable Urban Forms - Their Typologies, Models and Concepts*, Journal of planning Education and Research, 26/2006 pp. 38–52.
- Shane, D. G.: *Recombinant Urbanism*, Wiley-Academy, London 2005.

A **téma** hazai és nemzetközi folyóiratai:

Építés- Építészettudomány/ Scopus
Régi-Új Magyar Építőművészet
Periodica Politechnica Architecture
4D Journal of Landscape Architecture and Garden Art
Arkitektúra & Urbanizmus / Scopus
Open House International / WoS
Urban Morphology / WoS
Urban Design International / WoS
Sustainable Cities and Society / WoS
Cities / WoS

A **témavezető** fenti folyóiratokban megjelent 5 közleménye:

- Evaluating Factors in the Image of Housing Estates* - Periodica Politechnica Architecture Vol. 43 No 1/2012 (2014). pp. 33-36. (ISSN: 1789-3437)
- Context-Sensitive Approach to Architecture* – Építés- Építészettudomány, Volume 40, Numbers 3-4/September 2012, Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 375-399. (ISSN 0013-9661)
- Budapest Urban Blocks and their Sustainability* - Arkitektúra & Urbanizmus, Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201. (ISSN: 0044-8680)
- The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form* – Open House International, vol.35 no.3/2010 pp. 47-55. (ISSN 0168-2601)
- Masséna - New Campus of Paris* - 4D Journal of Landscape Architecture and Garden Art, No. 19/2010 pp. 2-15. (ISSN 1787-6613)

A **témavezető** utóbbi tíz évben megjelent 5 legfontosabb publikációja:

111 szó az építészetről - Terc Kiadó, Budapest, 2013. – 120 oldal
(ISBN 789 63996 8912)

Context-Sensitive Approach to Architecture – Építés- Építészettudomány,
Volume 40, Numbers 3-4/September 2012, Akadémiai Kiadó, Budapest,
pp 375-399 (ISSN 0013-9661)

Budapest Urban Blocks and their Sustainability - Arkitektúra & Urbanizmus,
Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201. (ISSN: 0044-8680)

The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form – Open House
International, vol.35 no.3 2010 – 47-55. o. (ISSN 0168-2601)

Glocal city – kortárs európai városépítészet (szerzőtárs: Fonyódi Mariann)
Terc Kiadó, Budapest, 2009. december - 224 oldal. (ISBN 978 9639535 480)

A **témavezető** eddigi doktoranduszai:

(név/felvétel éve/abszolutórium megszerzésének éve/PhD fokozat éve)

Kádár Bálint / 2008 / 2011 / PhD fokozat várható megszerzése 2014

Germán Tibor / 2011 / abszolutórium várható megszerzése 2014

Melléklet: a téma bővebb leírása

Budapest, 2014.02.11.

Dr. Benkő Melinda

Melléklet a témahirdetési javaslatához a Csonka Pál Doktori Iskola Tanácsa részére

Témavezető neve: Dr. Benkő Melinda
e-mail címe: benko@urb.bme.hu

Téma címe: Fenntarthatóság és városforma

A **téma** leírása:

A „Fenntarthatóság és városforma” címmel javasolt doktori kutatás két kiemelkedően fontos kérdéskör összefüggéseinek feltárására törekszik.

A **városmorfológia** a 60-as évektől kezdve az építészettudomány, ezen belül a tervezésemélet kiemelt kutatási témája (Rossi, 1966; Rowe & Koetter, 1978; Panerai & Castex & Depaule, 1997). Kezdetekben elsősorban épület és várostest, vagyis a ház kontextusa volt az alapkérdése, napjainkra azonban széleskörűen kibővült a városmorfológia területe. 2014-ben már 21. alkalommal rendezik meg az *International Seminar in Urban Form* konferenciát (www.isuf2014.fe.up.pt), ahol a tematikák sokfélesége bizonyítja a morfológia szemléletének és módszerének szakmai sikerét (a témavezető 2010-ben Hamburgban előadott, illetve leadott absztraktjával pályázik az idei porto-i rendezvényre is). A városforma elméleteire alapozva, zárt és nyitott formák egyedi rendszerezését megalkotva készült a témavezető irányításával a *Glocal city – kortárs európai városépítészet* kutatás, majd könyv, mely a hazai szakirodalom meghatározó eleme lett (Benkő & Fonyódi, 2009; Benkő, 2010).

A **fenntarthatóság** gondolköre az 1970-es évektől ismétlődő energiaválságok hatására fogalmazódott meg. Szempontrendszere azóta folyamatosan alakul: egyrészt az energetikai megközelítést felváltotta a komplex fenntarthatóság igénye, másrészt ezzel párhuzamosan az épület lépték kitért, és az 1990-es évek végétől már a városi tömb, városrész (ökonegyed), teljes város (ökocity) vizsgálata és jövőtudatos tervezése kerül előtérbe. Városépítészként a gazdasági, társadalmi, környezeti és műszaki (energetikai, közlekedési, stb.) megközelítések ismerete mellett, a meglévő városformák térbeli fenntarthatósági potenciáljainak összehasonlító értékelése adhat újszerű, a településfejlesztés és - tervezés folyamataiban alkalmazható eredményeket. A fenntarthatóság városi léptékű kérdéseivel a témavezető évek óta foglalkozik, 2010-ben részt vett az *MTA Környezeti jövőkép stratégia* elkészítésében (Bozó, 2010), tudományos publikációi, előadásai, oktatási és tervezői munkájának elengedhetetlen része a téma (Benkő & Fonyódi, 2009; Benkő, 2012). 2013-ban a témavezető konzultációja mellett készült, Gábor Dénes Tudományos Diákköri Ösztöndíjjal jutalmazott TDK dolgozat is ennek a folyamatnak egy fontos lépése (Tóth, 2013), mivel a beépítés, a sűrűség és a közlekedés energetikai következményei újszerűen tárultak fel.

Az urbanisztikai szakirodalom az elmúlt években egyre többet foglalkozik a tömb és település léptékű fenntarthatóság mérésével, indikátorrendszer kidolgozásával (Szabó, 2012). A városiasodás és következményei a fenntarthatóság kutatásokon belül a településtudományt kiemelten fontos feladatok elé állítják, új urbanisztikai gondolkodást és tervezési elveket követelnek (Lerner, 2007; Viganò, 2012; Mostafavi & Doherty, 2013).

Fenntarthatóság és városforma számos területen kapcsolódik egymáshoz: laksűrűség, demográfiai változások, vitalitás, a fogyasztás ökológiai lábnyoma, közösségi közlekedés, települési infrastruktúra hálózat, zöldfelületi rendszer, zajterhelés, portterhelés, hősziget, üvegház-hatású gázkibocsátás, megújuló energiák használata, stb. Lehetséges csak egy-egy tényező összefüggéseinek a vizsgálata, de a valóság tényleges megismerése felé közelít, ha ezeket egyfajta mátrixban összetartjuk. A nemzetközi szakirodalom néhány éve keresi a lehetséges utakat (Jabareen, 2006; Salat & Labbé & Nowcki, 2011). A kutatás a nemzetközi szakirodalomra támaszkodva budapesti mintaterületeket vizsgál (Benkő, 2011), elsősorban városmorfológia módszereit használva vizualizálja és értékeli a várost és a város megújulási, fejlődési irányait.

A kutatási téma aktualitása és a témavezető tevékenysége lehetővé teszi, hogy a doktorandusz munkája kapcsolódjon az oktatáshoz és a folyamatban lévő hazai és nemzetközi kutatásokhoz. A témavezető jelenlegi Bolyai ösztöndíja (2013-2016) egy szűkebb kérdéskörrel, a város élhetőségéhez, fenntarthatóságához kötődő *Városbiztonság és városforma* kérdésével foglalkozik, illetve hasonló témában Magyarország képviselőjeként dolgozik egy COST akcióban (www.cost.eu/domains_actions/tud/Actions/TU1203). Befogadott absztraktja van a 2014 őszi sienai Sustainable City konferenciára (www.wessex.ac.uk/14-conferences/sustainable-city-2014.html), részt vesz egy nemzetközi, lakótelep rehabilitációval foglalkozó, a fenntarthatóságot alapszemponként kezelő nemzetközi UrbAct projektben (www.urbact.eu/en/projects/disadvantaged-neighbourhoods/reblock/homepage/).

2012-2013 folyamán a témavezető irányításával készült el a BME új multidiszciplináris műszaki mesterszak akkreditálási anyaga (eredmény májusban várható). A Jövőtudatos településfejlesztés (Sustainable Urban Development) az urbanisztikában az elmúlt néhány évben kialakult új gondolkodásra, a komplex fenntarthatóság megvalósíthatóságára épít (Wheeler & Beatley, 2009; Lukovich & Mogyorósi, 2013). Építészként, városépítészként a tudományközi team-munkában a város térbeliségéből adódó értékek megértetése és tervezése a cél. A témavezető tevékenységén túl a javasolt kutatási téma számos területen kapcsolódik a BME Urbanisztika Tanszék kutatásaihoz, illetve az Európa 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés stratégiához, ami várhatóan az EU kutatási pályázatok alapját képezi. A doktorandusz képzés egyben a BME oktatási utánpótlás nevelését is jelenti, így a téma későbbi szakértője az oktatásban is magas szinten alkalmazhatja megszerzett tudását.

szakirodalom:

- Benkő, M. & Fonyódi, M. (2009): *Glocal city – kortárs európai városépítészet*, Terc Kiadó, Budapest
- Benkő, M.: (2010): *The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form*, Open House International, vol.35 no.3/2010 pp. 47-55.
- Benkő, M. (2011): *Budapest Urban Blocks and their Sustainability*, *Arkitektúra & Urbanizmus*, Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201.
- Benkő, M. (2012): *Fenntartható tömbök Párizsban* - In: Alföldi György (szerk.): *Budapest 2050 – a belvárosi tömbök fennmaradásának esélyei*. Terc Kiadó, Budapest
- Bozó (Szerk.) (2010): *Környezeti jövőkép: Környezet- és klímabiztonság*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
- Jabareen, Y. R. (2006): *Sustainable Urban Forms - Their Typologies, Models and Concepts*, *Journal of planning Education and Research*, 26/2006 pp. 38–52.
- Lerner, J. (2007): *Acupuncture urbaine*, l'Harmattan, Paris
- Lukovich, T., Mogyorósi, K. (Szerk.)(2013): *Fenntartható településfejlesztés*, Terc Kiadó, Budapest
- Mostafavi, M. & Doherty, G. (Eds.) (2013): *Ecological Urbanism*, Harvard University Graduate School of Design & Lars Müller Publishers, Zürich
- Panerai, P., Castex, J., Depaule, J-Ch. (1997): *Formes urbaines – de l'îlot à la barre*, Éditions Paranthèses, Marseille
- Rossi, A. (1966): *L'architettura Della Città*. Marsilio, Padova
- Rowe, C., Koetter, F. (1978): *Collage City*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts and London
- Salat, S., Labbé, F., Nowcki, C. (2011): *Cities and Forms: On sustainable urbanism*, Hermann, Paris
- Szabó, J. (2012): *A települési fenntarthatóság mérése*, In: Alföldi György (szerk.): *Budapest 2050 – a belvárosi tömbök fennmaradásának esélyei*. Terc Kiadó, Budapest
- Tóth, R. (2013).: *Sűrűn beépített történeti városrészek fenntarthatósága*, BME TDK I. díj, Gábor Dénes díj, Budapest
- Vigano, P. (2012): *Les territoires de l'urbanisme*, Métispresses, Geneve
- Wheeler, S., Beatley, T. (Eds.)(2009): *The Sustainable Urban Development Reader*, Routledge, London

Budapest, 2014.02.11.

Dr. Benkő Melinda